

ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”**

Anul VII, nr. 1
2006

IAȘI

ianuarie–martie

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Organigramă
- Lucrări publicate
Philippide”
- Comunicări științifice
- Personalități, modele
- Asociația Culturală „A.
Philippide”
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În primul trimestru al anului 2006:

➤ La **Departamentul de lexicologie – lexicografie** s-au realizat revizia, corectura, colaționarea și lectura finală, în vederea expedierii materialului la Comisia de etimologii, a cca 650 p. (standard), din porțiunea (**lăbădăi – lherzolit**) din volumul *Litera L*, Partea I (**l – lherzolit**) și cca 170 p. din volumul *Litera E*, Partea a II-a (**eradica – ezoterism**). În perioada 27–30 martie, Cristina Florescu, Gabriela Haja și Elena Dănilă au participat la discuțiile Comisiei de etimologii (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti” – București) privind articolele lexicografice (cca 1200 p. standard) din volumul *Litera L*, Partea I (porțiunea **l – lazulit**) și volumul *Litera E*, Partea a I-a (**e – egipan**).

➤ La **Departamentul de dialectologie** au fost continuate lucrările la tema *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*. Pentru vol. III de hărți și material necartografiat au fost revizuite 20 de hărți și 20 de texte de tip

material necartografiat, porțiuni pentru care s-a redactat și revizuit indicele de cuvinte și forme. Pentru vol. II/2 din *Texte dialectale*, s-a lucrat la pregătirea pentru tipar a materialului dintr-o localitate din rețeaua de anchetă. La tema *Bază de date pentru culegerea asistată de calculator. NALR. Moldova și Bucovina*, în colaborare cu Institutul de Informatică Teoretică de la Filiala Iași a Academiei Române, s-a lucrat la stocarea informațiilor la zi și la completarea bazei cu programele privitoare la editarea textelor dialectale.

➤ La **Departamentul de toponimie** au fost redactate 200 p. pentru dicționarele toponimice zonale (bazinele hidrografice ale râurilor Bârlad, Neamț, Moldova și Trotuș). Paralel, continuă completarea informației documentare (arhivistice) și lingvistice pentru lucrările în curs de redactare.

➤ **Departamentul de istorie literară** s-a concentrat, în continuare, pe rezolvarea unor probleme care țin de finalizarea *Dicționarului general al literaturii române (DGLR)*, proiect fundamental al Academiei Române: s-a făcut o primă revizie (în patru lecturi) la articolele de la litera Z (circa 100 de pagini); s-au redactat alte 25 de articole monografice pentru cele două volume în pregătire (*Petre Paulescu, G. Petcu, Iulian Popescu, Maura Prigor, Eugeniu Revent, T.C. Stan, D. Tomescu* ș.a.); s-au refăcut după revizie și s-a actualizat informația la articolele redactate în anii trecuți. **Baza de date și Arhiva DGLR** (perioada 1900–1950) s-au completat prin fișarea publicațiilor periodice culturale și literare și a cărților apărute între octombrie și decembrie 2005. O parte dintre cercetători au lucrat, în afara programului, și la îndeplinirea obligațiilor prevăzute în grantul *Evidența informatizată a vieții literare românești (1900–2006). Autori*, acordat de Academia Română. S-a ținut, ca și până acum, legătura cu departamentul similar de la Institutul „G. Călinescu”, în vederea rezolvării unor chestiuni legate de DGLR.

➤ La **Departamentul de etnografie și folclor** s-a continuat documentarea și definitivarea listelor de articole pentru cele trei proiecte individuale, după cum urmează: Silvia Ciubotaru, *Obiceiurile nuptiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte*; Adina Ciubotariu, *Obiceiurile de naștere din Moldova. Tipologie și corpus de texte*; Ion H. Ciubotaru, *Obiceiurile funebre din Moldova. Tipologie și corpus de texte*. S-au efectuat excerptări din chestionare,

transcrieri de pe benzile de magnetofon și fișe bibliografice, toate contribuind la pregătirea structurilor teoretice și metodologice ale proiectelor menționate.

STRUCTURĂ ȘI ORGANIGRAMĂ
31 martie 2006

Director onorific: prof. univ. dr. doc. Constantin CIOPRAGA,
membru de onoare al Academiei Române

Director: prof. univ. dr. Dan MĂNUCĂ

Departamentul de lexicologie-lexicografie: drd. Marius-Radu Clim, asist. cercet. dr. Elena Dănilă, CS dr. Eugenia Dima, CS I dr. Cristina Florescu* CS I dr. Gabriela Haja, CS II dr. Laura Manea, CS III prof. univ. dr. Ioan Oprea, ½ normă dr. Carmen-Gabriela Pamfil, CS I drd. Mioara Săcrieru-Dragomir, CS III Victoria Zăstroiu, CS ½ normă Departamentul de dialectologie: Elvira Bârleanu, asist. cercet. prof. univ. dr. Ion-Horia Bârleanu, ½ normă dr. Luminița Botoșineanu, CS III prof.univ. dr. Stelian Dumitrăcel*, ½ normă dr. Doina Hreapcă, CS I drd. Florin Olariu, CS dr. Veronica Olariu, asist. cercet. Departamentul de toponimie: drd. Daniela Butnaru, CS prof.univ.dr. Mircea Ciubotaru*, ½ normă dr. Vlad Cojocaru, CS II prof. univ. dr. Dragoș Moldovanu, ½ normă	Departamentul de istorie literară: drd. Șerban Axinte, asist. cercet. Nicoleta Borcea, asist. cercet. dr. Stănuța Crețu, CS I drd. Sebastian Drăgulănescu, CS dr. Victor Durnea, CS I prof. univ. dr. Florin Faifer, ½ normă dr. Ofelia Ichim, CS I prof. univ. dr. Dan Mănuică, ½ normă Constantin Teodorovici, CS III dr. Remus Zăstroiu*, CS I, ½ normă drd. Amalia Voicu, CS Departamentul de etnografie și folclor: drd. Adina Ciubotariu, asist. cercet. prof.univ. dr. Ion H. Ciubotaru*, ½ normă dr. Silvia Ciubotaru, CS I Analist-programator: Mona Pădureanu (căs. Corodeanu) Bibliotecară: Tamara Adoamnei Secretariat: Dorina Telich asist.

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

♦Șerban Axinte: *Ștefan Manasia traversează „Amazonul” a doua oară*, în „Timpul”, VII, 2006, nr. 1, p. 8; *„Muza avatarului”*, *ibidem*, p. 8; *Al. Andriescu, criticul literar*, *ibidem*, nr. 2, p. 6; *„Dunărea de jos”*, *ibidem*, nr. 2, p. 7; *Dan Sociu, între primul și al doilea descălecat la Iași*, *ibidem*, nr. 3, p. 17; *Danilov, Celălalt Danilov*, „Observator cultural”, VI, 2006, nr. 50, p. 15; *Rumoare și ironie*, *ibidem*, nr. 56, p. 16.

♦Luminița Botoșineanu: *Grade de „arhaicitate” în lexicul graiului de pe valea superioară a Someșului Mare*, în „Analele Universității «Alexandru Ioan Cuza», Iași”, secțiunea III e. Lingvistică, t. LI, *Studia linguistica et philologica in honorem C. Frâncu*, 2005, p. 29-46; (în colaborare) *Atlasul multimedia prozodic român (AMPRom). Chestionarul și rețeaua de puncte*, în *Limba și literatura română. Regional – național – european* (materialele Simpozionului Internațional „Limba și literatura română. Regional – național – european”, organizat de Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova și ASTRA, Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, Iași – Chișinău, 24–27 noiembrie 2005), Iași, Casa Editorială „Demiug”, 2006, p. 283–293.

♦Mircea Ciubotaru: *Humulești – un model derivativ popular*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza»”, secțiunea III. e. Lingvistică, t. L, 2005, p. 69–72.

♦Elena Dănilă: *Vechi și nou în problema unităților sintactice românești (cu privire specială asupra «restului»)*, în Analele Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, Seria Filologie, A. Lingvistică, t. X, nr. 1, 2004, p. 71-82; *Vechi și nou în problema unităților sintactice românești (cu privire specială asupra substitutului)*, „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza»”, secțiunea III. e. Lingvistică, t. L, 2005, p. 73-89.

♦Stelian Dumistrăcel: colaborator, împreună cu ceilalți autori ai *NALR. Moldova și Bucovina*, la realizarea lucrării *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză*, vol. I (coord. Nicolae Saramandu), București, Editura Academiei Române, 2005; (în colaborare) *Variația lingvistică din perspectiva informatizării atlaselor lingvistice românești*, în vol. *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 193–211; *Un cuvânt necesar: inginerlâc*, în „Dacia literară”, nr. 64 (1/2006), p. 47; *Nobilul spaniol născut la Bălți*, *ibidem*, nr. 65 (2/2006), p. 13; *Radio șanț*, în „Revista română”, XII, 2006, nr. 1 (43), p. 23; un număr de 12 articole de cultivare a limbii, publicate în ziarul „Lumina” (Iași), la rubrica „Lumea cuvântului”, între 7 ianuarie și 25 martie 2006;

interviu, sub titlul de pagină „*Cum se scrie și se vorbește noua limbă română*” (Oana Rusu), în „Lumina”, 25 februarie 2006, p. 8; interviu, sub titlul „*Suntem toți victimele inerțiilor lingvistice*”, în „Jurnalul național”, 30 martie 2006, p. 8–9.

♦ Victor Durnea: *Un „tânăr furios” în frâul cenzurii – C. Munteanu*, în „Revista română”, XI, 2005, nr. 4, p. 6; *Primii pași ai Societății Scriitorilor Români*, I, II, în „Transilvania”, (Sibiu), 2005, nr. 10–11, p. 100–105, și nr. 12, p. 23–29;

♦ Florin Faifer: *O sugestie a lui Adrian Marino*, în „Convorbiri literare”, CXXXIX, 2006, nr. 1, p. 44; *O reverie a lui Valentin Silvestru*, *ibidem*, nr. 2, p. 47–48; *Analista*, *ibidem*, nr. 3, p. 86–87; *Discuția despre DGLR, degenerând*, în „Cronica”, XLII, 2006, nr. 1, p. 23; *Gerontofobul de serviciu*, *ibidem*, nr. 2, p. 25; *Imposibila concordie*, în „Dunărea de Jos”, 2006, nr. 49, p. 7; *Un dramaturg orator – Barbu Delavrancea*, în „Revista română”, XII, 2006, nr. 1, p. 17–19; *Lucian Teodosiu, „Privilegii”*, în „Ateneu”, XLIII, 2006, nr. 3, p. 6.

♦ Doina Hreapcă (în colaborare): *Variația lingvistică din perspectiva informatizării atlaselor lingvistice românești*, în vol. *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 193–211.

♦ Dan Mănuță: *Inedite sadoveniene* (II), în „Convorbiri literare”, CXXXIX, 2006, nr. 1, p. 61–63; *Probleme de titrologie*, *ibidem*, nr. 2, p. 66–67; *Petru Caraman*, *ibidem*, nr. 3, p. 58–60.

♦ Amalia Voicu: *Cronica literară*, în „Poezia”, 2006, nr. 1, 243–244.

CĂRȚI

♦ *Dicționarul general al literaturii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, vol. IV, L/O, 746 p. La această lucrare au colaborat și cercetătorii Departamentului de Istorie Literară de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, în calitate de redactori de articole monografice (Șerban Axinte, Lucia Berdan, Nicoleta Borcea, Constanța Buzatu, Lucia Cireș, Ion H. Ciubotaru, Stănuța Crețu, Gabriela Drăgoi, Sebastian Drăgulănescu, Victor Durnea, Florin Faifer, Ofelia Ichim, Dan Mănuță, Algeria Simota, Rodica Șuiu, Constantin Teodorovici, Remus Zăstroiu) și de membri în comisia de coordonare și revizie (Gabriela Drăgoi, Victor Durnea, Florin Faifer, Dan Mănuță, Remus Zăstroiu).

♦ *Dicționarul limbii române (DLR). Tomul XIII. Partea a 3-a. Litera V (Viclă-vuzum). Literele W, X, Y*, București, Editura Academiei Române, 2005, 578 p. Autori: Doina Cobeț, Rodica Cocîrță, Eugenia Dima, Cristina

Florescu, Gabriela Haja, Laura Manea, Corneliu Morariu, Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Mioara Săcrieru-Dragomir, Mioara Vișoianu, Victoria Zăstroiu; a mai colaborat Lucia Cifor; analist programator: Monica Pădureanu; operatori date: Monica Pădureanu, Iolanda Lăcătușu, Georgiana Pușcașu.

♦ ***Limba și literatura română. Regional – național – european***, volum îngrijit de Luminița Botoșineanu (care a asigurat și redactarea computerizată) și Victor Durnea, Iași, Casa Editorială „Demiug”, 2006, 558 p.

♦ Іон-Хорія Бирляну, Г. Я. Жерновеї, *Діалектологія румунської мови*, Частина I, Чернівецький Національний Університет імені „Юрія Федьковича“, Чернівці, „Рута“, 2005.

♦ Mircea Ciubotaru, cap. ***Evoluția așezărilor. Istoria proprietăților și viticulturii***, p. 9–226, în ***Podgoria Cotnari***, coordonator acad. Valeriu D. Cotea, București, Editura Academiei Române, 2006, 652 p.

♦ Silvia Ciubotaru, ***Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte***, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, 576 p.

♦ Amalia Voicu (în colaborare): ***Dicționar de postmodernism. Monografii și corespondențe tematice***, Iași, Institutul European, 2006, 300 p.

♦ Ioan Cantacuzino, ***Poezii noo. Alcătuite dă I... C...***, ediție critică, studiu introductiv, note, variante, comentarii, glosar și bibliografie de Ion Nuță, Iași, Editura „Moldova”, 2005.

♦ ***Anchete literare în perioada 1890–1914***, ediție îngrijită și prefătată de Victor Durnea (în colaborare cu Gheorghe Hrimiuc-Toporaș), Iași, Editura Alfa, 2005, 358 p.

♦ ***Scrisori către N. I. Herescu***, ediție îngrijită și prefătată de Victor Durnea (în colaborare cu Vasile Pop-Luca), Iași, Editura Alfa, 2005, 304 p.

COMUNICĂRI

● **ȘEDINȚELE DE MIERCURI** ale Institutului

◆ Ședința din 25 ianuarie 2006:

♦ Florin-Teodor Olariu propune, în prezentarea intitulată ***Perspectiva sistemic-interacțională în analiza limbajului***, un nou model de abordare a comunicării intersubiective, așa cum se concretizează aceasta la nivelul interacțiunilor verbale cotidiene. Plasându-și, în consecință, centrul de interes în sfera vastă a comunicării, cercetarea de față preia unele idei din principalele teorii care au marcat acest domeniu, în scopul conturării unei viziuni proprii asupra principiilor ce structurează comportamentul

comunicativ al unei comunități date. 1. **Modelul linear-teleologic al funcționării limbajului** a avut ca punct de pornire transpunerea de către Roman Jakobson la nivelul analizei lingvistice (prin statuarea celebrelor sale funcții ale limbajului) a teoriei matematice a transducerii informației în sistemele de telecomunicații, teorie elaborată și prezentată de cercetătorii americani Claude Shannon și Warren Weaver în lucrarea intitulată **Teoria matematică a comunicării** (1949), ce avea la bază modelul E(mițător) – C(anal) – R(eceptor). Fiind o aplicație pur matematică, scopul principal al unui astfel de model era de a vedea în ce condiții o anumită cantitate de informație poate să ajungă la destinatar, prin intermediul unui canal, în condiții de maximă siguranță. Optimizarea canalelor de transmisie (prin reducerea factorilor perturbatori, în special a zgomotului) și evidențierea rolului pe care îl au conceptele de **redundanță** (ceea ce este predictibil sau convențional într-un mesaj) și **entropie** (impredictibilitate maximă a unui mesaj) în structurarea unui mesaj sunt elementele principale în jurul cărora s-a configurat respectiva teorie. 2. **Modelul circular-interacționist al funcționării limbajului** a apărut ca urmare a constatării unei inadecvări funcționale a modelului jakobsonian în raport cu deconcertanta diversitate de fapte și situații ce caracterizează situațiile de comunicare **in vivo**, așa cum sunt, de exemplu, interacțiunile verbale cotidiene. Depășirea respectivului model, devenit între timp prea îngust prin impunerea unor noi concepte în vocabularul lingvisticii contemporane, avea să se realizeze prin dezvoltarea unor curente de cercetare care înglobau, ca premise majore, reinsertia **subiectului vorbitor** în analiza lingvistică și reconsiderarea **contextualității** ca dimensiune intrinsecă oricărei activități conversaționale. Dacă raportul **funcție a limbajului/model comunicational** avea ca expresie în cadrul paradigmei teleologice diada **reprezentare/transmitere**, paradigma sistemică a comunicării propune drept soluție în acest caz (respectându-se o anumită coerență de viziune asupra dinamicii în paralel a celor doi termeni ai respectivei perechi terminologice) diada **creativitate/recursivitate**. Putem spune că această perspectivă **constructivist-creativă** asupra funcționalității limbajului reprezintă la ora actuală o direcție de cercetare extrem de promițătoare în analiza structurii complexe a acestuia, cu mult mai adecvată obiectului de studiu (comunicarea umană) decât modelele teleologice formulate plecându-se de la teoria matematică a transducerii informației. 3. **Modelul-spirală al funcționării limbajului** reprezintă rezultatul eforturilor noastre de a integra principalele coordonate ale perspectivei sistemice în cadrul analizei conversaționale, prin susținerea unei paralele la nivel funcțional între

limbaj și *joc*. Propunerea noastră are ca premisă ideea că limbajul, considerat sub forma sa de manifestare cea mai obișnuită – *comunicarea cotidiană* –, este structurat pe un principiu profund *agonal*, care îi determină în cele mai mici detalii funcționarea, *agôn*-ul reprezentând în cadrul propriului demers una dintre cele patru categorii (alături de *alea*, *mimicry* și *ilinx*) constitutive ale conceptului de «joc», așa cum apare acesta în teoria lui Roger Caillois referitoare la manifestările ludice specifice comportamentului uman. În plus, găsim ca necesară statuarea unei distincții de natură constitutivă între *joc* și *joacă*, jocul fiind considerat o activitate cu implicații majore în însăși definirea naturii umanului, perspectiva din care ne apropiem de acest proteic spațiu epistemic fiind aceea a paradigmei numite de noi „iocari serio”. Conceperea limbajului *sub specie ludi* are ca fundament posibilitatea transferului principalelor caracteristici ale jocului în sfera analizei acestei facultăți umane. Acceptând această strategie euristică, se poate constata că paralelismul între joc și limbaj are o susținere atât la nivel genetic, cât și la nivel structural. Fie că este vorba despre libertatea inițială ca principiu generator, fie că este vorba de obligativitatea respectării unor reguli (norme) sau fie că ne referim la acea tensiune inerentă desfășurării activităților avute în vedere, atât limbajul, cât și jocul le presupun pe toate trei. Am considerat că *spirala* oferă, la nivel grafic, cea mai adecvată reprezentare a modelului preconizat de noi, această figură incluzând atât dinamismul specific oricărui spațiu ludic, cât și mișcările (în primul rând de natură strategică) ce se realizează în permanență în interiorul interacțiunilor verbale, ambele aspecte fiind grefate pe o *tensiune* de tip constitutiv pentru realitățile avute în vedere. În plus, spirala poate fi privită și ca modalitate de a concepe grafic activitatea lingvistică atât la nivel individual (actul de vorbire propriu-zis, ca nivel fundamental în analiza interacțiunilor verbale cotidiene, construit pe baza principiului circular al retroacțiunii comunicative), dar și la nivelul întregii colectivități (limba istorică, analizată în termenii unei succesiuni de etape istorice unitare din punct de vedere al stabilității normelor lingvistice, între care trecerea se realizează prin intermediul unor perioade de o relativă instabilitate normativă, considerate drept momente de căutări și re poziționări teoretice, în scopul realizării convergenței între noul orizont de așteptare instaurat la nivel cultural și posibilitățile practice de exprimare oferite de sistemul lingvistic în cauză). Sinteza *timp-spațiu* ce stă la baza genezei spiralei poate fi transpusă la nivelul limbajului sub forma raportului *diacronie-sincronie*. Timpul, văzut în calitatea sa de condiție obligatorie atât a constituirii, cât și a dinamicii normelor lingvistice, este

dublat mereu de spațiul necesar desfășurării lor, altfel spus, al *punerii în act* a acestora. Spațiul ca *limitare (normativitate)* și timpul ca *evoluție (schimbare)* sunt cele două dimensiuni esențiale ale limbajului, impuse în conștiința lingvistică a secolului al XX-lea (a cărei paternitate saussuriană îi este unanim recunoscută) sub forma dihotomiei *sincronie-diacronie*. Departe de a fi divergente, aceste două perspective în analiza limbajului devin necesar complementare, și asta în ideea unei circumscrieri cât mai adecvate a structurii și funcționalității acestei facultăți umane, așa cum încearcă să o realizeze modelul propus de noi. Fiind conștienți de restricțiile inerente pe care orice model le presupune și, în consecință, le impune activității de cercetare fundamentală, este indiscutabil faptul că nici modelul de față nu reușește să transpună la nivel grafic întreaga panoplie de fenomene ce sunt implicate în desfășurarea procesului comunicațional cotidian (fenomene psihologice, sociale, culturale, ideologice etc.). Însă motivul pentru care am ales acest model *sui-generis* al *spiralei* ca model al funcționării limbajului este convingerea noastră că această formă de reprezentare este în măsură să redea mult mai bine ideea *procesualității constitutive* a respectivei facultăți umane. Dacă putem admite faptul că, în fond, și modelul transmiterii informației propus de Shannon și Weaver este, de asemenea, un model procesual, trebuie să specificăm faptul că ceea ce lipsește modelului amintit și se află inclus ca element esențial în modelul propus de noi este *reversibilitatea* procesului. Or, acest aspect reprezintă o dimensiune esențială a oricărei activități cu caracter interacționist aparținând sferei fenomenelor determinate socio-cultural (dar nu numai), limbajul constituind prin excelență o astfel de activitate. Chiar dacă noțiunea de *feedback*, ca expresie a retroacțiunii existente la nivelul desfășurării unei conversații, a fost folosită în abordările interacționiste ale comunicării, trebuie să specificăm faptul că încă nu a fost realizat un model care să reprezinte, pe de o parte, *recursivitatea* teoretic nelimitată a secvențelor comunicaționale ce alcătuiesc un schimb conversațional („tour de parole”), iar, pe de altă parte, *tensiunea* care susține și dinamizează în permanență desfășurarea respectivelor schimburi conversaționale. Modelul de față le conține pe ambele, devenind, astfel, o expresie mult mai adecvată a dinamicii sistemice pe care orice activitate discursivă o presupune în mod nemijlocit.

♦ Nicoleta Borcea: Hiltrun Glass, *Minderheit zwischen zwei Diktaturen*, R. Oldenbourg Verlag München, 2002.

◆ Șerban Axinte: Radu Andriescu, *Paralelisme și influențe culturale în lirica română actuală*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.

◆ Ședința din 22 februarie 2006:

◆ Victor Durnea, în comunicarea *N.I. Herescu în arhivele ieșene*, arată că primele încercări de a aduce la lumină viața și activitatea lui N.I. Herescu s-au produs în România „socialistă” târziu și cu o circumspecție ciudată chiar pentru acea vreme. Asupra lui planau concomitent vina unor tenebroase „crime” politice – o activitate de extremă dreaptă, înainte de 1944, continuată, eventual, de una anticomunistă, în cadrul exilului românesc –, și aceea a unei cariere fulminante, fără valoare intrinsecă la bază. În aceste condiții, „recuperarea” a progresat încet: abia în 1973, Marin Bucur îi consacră un scurt articol în a sa *Istoriografie literară românească de la origini până la G. Călinescu*, pentru ca, după mai bine de zece ani, Emil Dumitrașcu să dea primul „studiu monografic” și, în sfârșit, Florea Firan să-i acorde spațiu în lucrarea sa *Profiluri și structuri literare*. Evident, atenția se concentra asupra primei părți a vieții lui N.I. Herescu, cea de-a doua fiind doar evocată prin enumerarea câtorva lucrări. După 1989, situația s-a schimbat. Fostului profesor universitar și președinte al Societății Scriitorilor Români i s-a acordat spațiu în noile lexicoane de autori – *Dicționarul Scriitorilor Români*, *Enciclopedia exilului românesc*, *Dicționarul general al literaturii române* –, revista „Jurnalul literar” i-a consacrat un număr omagial, i s-a tradus un roman publicat în franceză sub pseudonimul Ch. Severin. Dar, oarecum compensator, s-a dat mereu atenție mai mare ultimei perioade a existenței cărturarului, cea a exilului. Ca urmare, prima parte a existenței lui N.I. Herescu prezintă în continuare o serie de zone gri sau chiar negre. Din acest motiv, am considerat mai util să o prezint pe scurt în cele ce urmează, insistând mai mult asupra unor momente pe care noile informații, provenind din actele existente în *Fondul N.I. Herescu* de la Filiala ieșeană a Arhivelor Naționale, dar și din alte surse, le elucidează parțial sau integral. Surprinzător, în ultima vreme s-a ivit o anumită incertitudine chiar cu privire la data nașterii lui N.I. Herescu. Pe baza datelor obținute direct, de la profesorul universitar, Lucian Predescu dădea în *Enciclopedia „Cugetarea”* (1940) data de **6 decembrie 1906**. Dar în textul „*De ce v-ați părăsit țara?...*”, al Corneliei Ștefănescu, text inserat mai întâi în pomenitul număr al „Jurnalului literar”, devenit apoi *Postfața* versiunii românești a romanului *Agonie fără moarte*, apare anul **1908**. E, probabil, o inițială greșală de tipar, reluată din neatenție și în volum, căci în același număr omagial, C. Popescu-Cadem, prezentând corespondența N.I. Herescu – Al. Busuioceanu, precizează că primul s-a născut la Turnu Severin „la 5/6 dec. **1906**”. Nu este exclus ca tot o greșală de tipar să se fi strecurat și în lucrarea lui Florin Manolescu, unde apare, ca dată a nașterii lui N.I. Herescu, 6

decembrie 1903. Din păcate, ea a fost preluată ca atare în *Dicționarul general al literaturii române*, poate și pentru că, în corelație cu alte repere cronologice, părea mai „normală”. În fapt, conform copiei unui act de naștere, viitorul cărturar s-a născut în ziua de **5 decembrie 1906**, la ora zece seara, în localitatea Turnu Severin, părinții fiind Caterina și Ioan Herescu. În ce-l privește pe tată, Lucian Predescu, apoi Emil Dumitrașcu și, în urmă, alții afirmă că ar fi descinzând din cunoscuta familie ce a dat pe Udriște Năsturel. După „Anuarul Armatei Române”, Ioan Herescu (sau Herăscu) s-a născut la 3 august 1862 și a devenit locotenent în 1887; a urmat școala de la Saint Cyr și a fost avansat fără accidente, a făcut campania din Bulgaria și a primit mai multe decorații. În 1916 era general de divizie, comandant al Diviziei 1 Călărași. Nu știm, deocamdată, dacă Nicolae Herescu a frecventat școala primară sau a fost pregătit acasă, în particular. Oricum, în toamna anului 1916, când România intra în războiul mondial, avea 10 ani neîmpliniți și ar fi trebuit să fie în clasa a III-a. Înaintarea trupelor germane în valea Jiului va fi silit familia generalului să se refugieze în Moldova. Cert este că N.I. Herescu va fi decorat ulterior cu insigne și medalii ca „fost cercetaș la Spitalul nr. 471 și 472 din Bârlad”. La această perioadă cel în cauză se va referi o singură dată. Într-o *Scrisoare din Oltenia*, trimisă revistei „Gândirea”, mărturisea: „Am stat, în timpul războiului, doi ani în Iași. Am plecat de acolo în 1918, copilandru încă...”. Nimic altceva și iarăși nimic despre tatăl său! Straniu este însă că urmele generalului Ioan Herescu se pierd în toamna lui 1916. Se poate presupune că a murit atunci, nu în lupte, ci din cauza unei boli. Rămas orfan în pragul adolescenței, N.I. Herescu a fost, în schimb, atunci și mai târziu, înconjurat de dragostea unor ofițeri superiori, foști colegi ori subordonați ai tatălui său, și, la nevoie, a avut sprijinul lor. (Printre aceștia s-a numărat generalul N.M. Condiescu.) Un certificat școlar, existent în fondul ieșean menționat, atestă că N.I. Herescu a făcut cei patru ani de gimnaziu la Liceul „Carol I” din Craiova, între 1917 și 1921. Cum însă nu putea reveni acasă înainte de încheierea păcii de la Buftea, e probabil că pentru prima clasă a dat examen ca elev pregătit în particular, din toamnă urmând „la zi” cursurile în clasa a II-a. După terminarea gimnaziului, s-a înscris la cursul superior. Clasa a III-a a acestuia a absolvit-o în iunie 1924, în septembrie același an trecând examenul de clasa a IV-a, ca elev pregătit în particular. Încununat o dată cu premiul al II-lea și de două ori cu premiul I, liceanul are de timpuriu preocupări literare. Numele îi apare întâia oară în „Revista copiilor și a tinerimii”, în 1919, sub o proză adaptată din limba franceză. O altă traducere, în versuri, îi publică în martie 1922 revista „Ramuri”, iar trei poezii originale îi găzduiește în toamna aceluiași an „Năzuința”. Proaspăt student, N.I. Herescu intră, împreună cu T. Păunescu-Ulmu și cu Radu Gyr, în redacția „Flamurii”, revistă căreia grupul îi imprimă o nouă direcție, pronunțat „regionalistă”, „oltenească”. Concomitent, cei trei iscălesc frecvent versuri, recenzii, note în bucureștenele „Clipa” și „Adevărul

literar și artistic”. Grupul „oltean” atrage atenția în lumea literară, provoacă animozități, dar câștigă și multe simpatii. Paginile „Flamurii” sunt onorate de semnăturile unor scriitori de mare renume, precum I. Pillat, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Horia Furtună, Gib. Mihăescu, N.M. Condiescu, D.N. Ciotori, Mihail Dragomirescu etc. Cu primii doi, N.I. Herescu leagă acum, în ciuda diferențelor de vârstă, o prietenie caldă și durabilă. Împreună cu cel dintâi traduce o suită de poezii ale lui Francis Jammes, culese mai târziu, în 1927, într-un volum intitulat *Poezii alese*. Curând însă, în toamna anului 1925, se produce o ruptură în redacția revistei „Flamura”. N.I. Herescu și T. Păunescu-Ulmu înființează revista „Suflet românesc”, care, după câteva luni, se unește cu „Năzuința” sub titulatura „Năzuința românească”, „rebelii” intrând în comitetul de redacție. N.I. Herescu își reia acum colaborarea la „Ramuri”, iar în 1926 fondează, tot la Craiova, revista „Favonius”, ce-și propunea să promoveze studiile clasice în rândurile tineretului. Semnătura îi mai apărea și în „Gândirea”, „Universul literar”, „Convorbiri literare”. Tot acum are loc și debutul său editorial. După ce numele îi apăruse (în 1925) pe traducerea unei *Scurte istorii a literaturii polone*, alcătuite de lectorul Stefan Glicseli, tânărul dă tiparului, în 1926, plachetele de versuri *Basmul celor patru zodii* și *Cartea cu lumină*, precum și volumașul *Însemnări literare*. În ciuda acestei activități publicistice intense, N.I. Herescu nu-și neglijează studiile universitare. În iunie 1927, deci numai după trei ani, absolvă Facultatea de Litere și Filosofie și probabil își găsea catedră la Liceul „Gh. Lazăr”. Nu este exclus să nu fi predat deloc aici, curând obținând o bursă pentru studii în Franța, unde va fi plecat către sfârșitul anului 1927. La Paris, desigur, a audiat, la Sorbona, cursurile specialiștilor în cultura clasică și a început să pregătescă un doctorat sub conducerea lui Henri Goelzer, care se stingea însă din viață la 1 august 1929. În cele din urmă și-a luat doctoratul în țară, cu teza *Horățiu în lumina criticii moderne*. (Din păcate, „Anuarul Universității din București” pe 1929 nu ne ajută să precizăm data!). Editat tocmai acum, volumul *Lirica lui Horățiu*, cuprinzând traduceri precedate de un studiu introductiv, va fi fost, dacă nu chiar teza de doctorat, cel puțin un rezultat al pregătirii ei. În primăvara anului 1929, apare sub conducerea sa primul număr al „Revistei clasice”, rezultată din contopirea revistelor „Favonius” și „Orfeus” (scoasă, din 1925, de profesorii Universității din București). La 1 mai 1929, proaspătul doctor în litere își începea cariera universitară ca asistent suplinitor la seminarul Catedrei de limba și literatura greacă de pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. Peste jumătate de an, la 1 ianuarie 1930, era numit asistent suplinitor la Seminarul de Filologie comparată a limbilor greacă și latină de la Facultatea de Litere și Filosofie din București (catedra condusă de profesorul Iuliu Valaori), iar la 20 noiembrie i

se dădea „însărcinarea de conferențiar”. În mai 1932, N.I. Herescu susținea concursul pentru postul de conferențiar, iar în 1935, când profesorul D. Evolceanu, de la catedra de Limba și literatura latină, este pensionat, devine profesor suplinitor. Un an mai târziu era definitivat pe postul respectiv. Anuarele Universității din București rețin titlurile cursurilor ținute în acest interval, câteva dintre ele (de pildă, *Epoca lui Cicero*, 368 p.; *Epoca lui Augustus*, 576 p.; *Epoca imperială*) fiind multiplicare cu mijloacele tehnice ale vremii. Paralel activității de la catedră, N.I. Herescu se ocupă în continuare de „Revista clasică”, căreia îi asigură colaborări prestigioase din țară și de peste hotare. Participă, în 1935, la sărbătorirea bimileniului horatian, ținând conferințe la Universitatea din Roma și la Institutul de Studii Romane, apoi la Nisa. Multă energie va desfășura N.I. Herescu încă din toamna anului 1937 pentru înființarea Institutului de Studii Latine, cu filiale ori „secțiuni” în țară și, din 1938, cu un „Buletin” propriu și cu o colecție ambițioasă, în care vor fi editate câteva lucrări științifice de valoare. Tot sub egida Institutului va ieși (la sfârșitul anului 1939) periodicul „Ausonia”. În același domeniu, al specialității, N.I. Herescu dădea o suită de traduceri, cu ample studii introductive: *Lirica latină* (1937, premiat de Societatea Scriitorilor Români), *Militarul îngâmfat* al lui Plaut (1941), *Arta poetică* a lui Horațiu (1943). Aceștia li se adăugau altele, bunăoară, fragmente din *Orestia* lui Eschil, rămase în periodice. Subsumată aceluiași preocupări este și publicistica sa. În „Gândirea”, „Libertatea”, mai apoi în „Universul literar”, în „Revista Fundațiilor Regale”, „Familia”, „Dacia” ș.a., semnează articole și studii care își propun să promoveze spiritul, valorile clasicismului greco-latin, crezute eficiente, ba chiar indispensabile în contextul climatului contemporan. Cea mai mare parte a lor era strânsă în volumul *Pentru clasicism. Fapte, Idei, Oameni* (1937). O a doua ediție, „revizuită și adăugită”, în două volume, se tipărea sub titlul *Milliarium (Pentru clasicism)* în 1941. O prezență semnificativă este N.I. Herescu la Radio, unde vorbește, într-o formă atractivă, despovărată de „balastul ipotezelor, controverselor și referințelor”, pe teme preferate, aparținând mereu Antichității greco-latine. Textele acestor conferințe radiofonice sunt adunate în volumul *Caete clasice* (1941). Curând după admiterea lui N.I. Herescu în S.S.R. (8 martie 1931), era ales în comitet cu funcția de secretar. Fără îndoială, un rol important avusese în primul rând generalul N.M. Condiescu, ales el însuși atunci președinte al Societății. Printre atribuții se pare că îi revenea primirea cererilor de înscriere, distribuția filmelor pentru revizuirea titrărilor, poate și distribuția locurilor la casele

de odihnă ale Societății etc. Moartea generalului a determinat ținerea de noi alegeri la S.S.R. La adunarea generală, din 29 octombrie 1939, N.I. Herescu este desemnat președinte, cu 106 voturi, față de cele 34 ale contracandidatului său, Victor Eftimiu. Ascensiunea sa continuă: este numit profesor de latină la clasa „marelui voievod” Mihai, apoi secretar general al Uniunii Fundațiilor Culturale Regale. Anii războiului aduc o intensificare a activității lui N.I. Herescu atât în țară, cât și peste hotare. Durerea colectivă provocată de evenimentele tragice din vara anului 1940 – „diktatul” de la Viena, răpirea Basarabiei, a Bucovinei, cedarea Cadrilaterului – îi desfundă izvoarele lirismului, prilejuindu-i o suită de poezii ce relevă o mare sensibilitate, cu o imagistică poate nu foarte nouă, dar construite perfect, cu toată știința acumulată în transpunerea poeziei greco-latine și în decantarea folclorului românesc. Se cuvin citate aici: *Nu te putem uita, nu te putem vinde...*, *Cântecul Feleacului*, *Carte către un fecior din Maramureș*, *Mă poartă gându-n satul lui Coșbuc*, *Cetatea Albă*, *Răvaș pentru Soroca*, *Domnul Tudor*, *Troița*, *Testament* ș.a. Dinamic este și învățatul, în presă fiind prezent cu numeroase studii și articole, de specialitate, incluse în volumele menționate deja. Unele dintre acestea reprezintă în fapt conferințe pe care le ține peste hotare: la Roma (*Originalità della letteratura latina* și *Romanità della Romania*), la Universitatea din Madrid și Lisabona, în 1942 (despre Titus Livius). În Italia, în 1943, i se edita volumul *Catullo* în colecția „Res Romanae”, iar la Paris, în același an, ieșea de sub tipar *La Bibliographie de la littérature latine* (începută cu mulți ani mai înainte). Cât privește activitatea-i în fruntea S.S.R., lăsând la o parte activitatea propagandistică (turnee de conferințe și de șezători), ca și reprezentarea peste hotare a breslei (vizite la Zagreb, Bratislava, Berlin, Weimar), N.I. Herescu a știut să gospodărească bine resursele (diminuate) și să ajute echitabil, dovadă fiind re alegerea sa, cu unanimitate de voturi, în februarie 1941 și, din nou, în aprilie 1944. Va fi înlocuit (cu Victor Eftimiu) în septembrie 1944, numai pentru că era plecat în străinătate, de unde, din cauza frontului, nu putea reveni prea curând. În primăvara anului următor era însă șters din lista membrilor activi, fapt concomitent cu epurarea de la Universitate, al cărei pretext era „colaborarea” cu regimul antonescian. Semn clar al direcției în care se îndrepta în acel moment România, cele două nedrepte sancțiuni îl vor determina pe N.I. Herescu să rămână în străinătate și să se angajeze în lupta exilului românesc împotriva noului regim.

(Textul integral al comunicării a apărut ca introducere la volumul *Scrisori către N.I. Herescu*, ediție îngrijită de Victor Durnea și Vasile Pop-Luca, Iași, Editura Alfa, 2005, p. 5–24).

- ◆ Cristina Florescu: „Revue de linguistique romane”, tom 69 (a. 2005).
- ◆ Elena Dănilă: G. Ivănescu, *Curs de Sintaxa Limbii Române Moderne*. Editat, adnotat și prefațat de Oana Popârda, Iași, Editura Junimea, 2004.
- ◆ Ședința din 29 martie 2006:

Simpozionul Centenarul revistei „Viața românească”

◆ În comunicarea *O confuzie creatoare?* Șerban Axinte și-a propus să demonstreze cu argumente de istorie literară și cu elemente de poetică a receptării literaturii că G. Ibrăileanu, în ciuda unor vicii de terminologie (absolut explicabile), a reușit să construiască un sistem critic de o surprinzătoare modernitate. Întrebarea pe care și-o poate pune astăzi cercetătorul literar (cea care constituie miza acestei lucrări) este cât la sută din teoria lui Ibrăileanu e bazată pe o intuiție fericită și cât la sută se bazează pe o confuzie teminologică ce apare astăzi ca o inovație în zona discursului critic. O întrebare deschisă ce presupune mai multe variante de răspuns.

◆ Dan Mănucă oferă, în comunicarea „*Viața românească*” și *Eminescu*, un excurs asupra modului în care au fost receptate viața și opera lui M. Eminescu timp de peste șapte decenii. Au fost stabilite patru etape principale ale procesului de receptare: 1. Între 1906 și 1930, când a predominat activitatea lui G. Ibrăileanu. A fost condamnată publicarea postumelor și s-a inițiat exegeza formală a versului. 2. Între 1930 și 1940 când a predominat autoritatea lui G. Călinescu. Opera eminesciană este investigată cu mijloace moderne și se inițiază studiile comparatiste. 3. Între 1948 și 1963, când predomină sociologismul bolșevic, care trunchiază violent sensurile profunde ale vieții și operei eminesciene. 4. După 1964, când se produce renunțarea la criteriile etapei anterioare și se publică studii bazate pe o metodologie profesionistă, în concordanță cu spiritul european din a doua jumătate a secolului trecut.

◆ Remus Zăstroiu analizează, în comunicarea *Semnele unui proces de înnoire: apariția revistei „Viața românească”*, condițiile culturale, sociale și politice care au favorizat apariția revistei „Viața românească”: restructurările din interiorul Partidului Liberal, impunerea unui nou program politic, inițiat de grupul condus de Ion I. C. Brătianu, renunțarea la vechile organe de presă („Voința națională”) etc. Totodată, acest climat socio-cultural este pus în relație cu viața intelectuală din Iași și cu activitatea cercului de tineri scriitori și oameni de cultură format în jurul lui G. Ibrăileanu și condus de criticul ieșean.

LA ANIVERSARE

UN TÂNĂR SEPTUAGENAR – REMUS ZĂSTROIU

Bucureștean de obârșie, Remus Zăstroiu – născut la 18 ianuarie 1936 – , fiul lui Alexandru Zăstroiu, muncitor, și al Virginiei (născută Iosif), urmează clasele primare și, din 1950, Gimnaziul „C. Dobrogeanu-Gherea” în orașul natal. Îmboldit de visul de a se face matroz, se înscrie, la Galați, la Liceul militar de marină (1950-1954). Dificultățile experienței îl conving să-și caute în altă parte vocația și astfel devine student al Facultății de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1958-1963). La încheierea anilor de studii este repartizat la Centrul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor, din aceeași urbe.

Cariera lui, de acum înainte, se desfășoară fără poticniri. În 1990 obține titlul de doctor în filologie, câțiva ani mai târziu fiind desemnat să coordoneze Departamentul de istorie literară, etnografie și folclor. La vârsta deplinei maturități, începe să se afirme și în activitatea didactică. Profesor-asociat la Departamentul de științe ale comunicării și jurnalistică al Facultății ieșene de Litere, predă aici cursuri de istorie a presei periodice românești, ținând și prelegeri având ca obiect sfera canalelor de comunicare. O șansă fericită, chiar dacă târzie, ziaristica fiind pasiunea care, dintotdeauna, l-a stăpânit.

A debutat, cu recenzii, la „Iașul literar” (1965), unde foarte curând i s-a încredințat secțiunea de critică a prozei la rubrica *De la o lună la alta* (1966). Surprinde oarecum, la un începător, acuratețea exprimării, ca și simțul măsurii, al echilibrului – componentă atrăgătoare a personalității sale. Și observațiile de fond și cele de amănunt sunt emise pe un ton ce evită supralicitarea, dar și, cum se mai întâmplă la unii, „raderea”, desființarea celor comentate. Dacă, în însemnările lui, Remus Zăstroiu semnaleză, chiar și la nume ceva mai cunoscute, aspectele care nu-l încântă (înclinația spre abscons, spre straniu, soluțiile-șablon sau cele teribiliste), el nu ostenește să caute, la tinerii aflați la început de drum, semnele înzestrării, „fărăma de originalitate” care ar putea să ducă odată și odată la „formula proprie”.

Alte colaborări, nu foarte numeroase, sunt cele găzduite de „Luceafărul” (1965), „Revista de istorie și teorie literară”, „Anuar de lingvistică și istorie literară” (an de an, începând din 1965), de care va și răspunde, întâi ca secretar științific de redacție (1970-1991), apoi ca redactor-șef. A mai semnat în „Anuarul Institutului de Istorie și

Arheologie «A. D. Xenopol»” (1972), „Ateneu” (1984), „Buletinul Universității «Al. I. Cuza»” (1988), „Cronica” (1989, 1991, 1999), „Curierul de Iași” (1990), „Rapsozii” (1992), „Revista română” (1999-2002). În ziarul „Evenimentul” (Iași), a semnat multă vreme rubrica de sport, rubrică pe care, alternând cu Florin Faifer, a deținut-o mai bine de un deceniu și la Radio Moldova. Câteva contribuții i s-au tipărit în publicații din străinătate: „Cahiers Benjamin Fondane” (Paris-Jerusalem, 1998), „Wissenschafts Strukturen in Rumänien vor und nach 1989. Funktionsmodelle und Entwürfe” (Tübingen, 1998). O documentare impresionantă și, nu mai puțin, o judecată aptă să pună ordine în hățișul de date vădește „schița istorică” *Teatrul românesc la Timișoara*, înglobată într-o culegere de studii editată, de asemenea, la Tübingen.

Remus Zăstroiu este coautor al *Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900* (1979), încununat cu un premiu academic, și a redactat sute de articole pentru două importante lexicoane, *Dicționarul literaturii române de la 1900 la 1950 (A-B)*, rămas în manuscris, și *Dicționarul general al literaturii române* (din care au apărut până acum patru volume), la toate cele trei lucrări amintite îndeplinind și o funcție de coordonare și revizie. Membru al Société d’Études B. Fundoianu/B. Fondane (Paris) și corespondent al acestei societăți pentru România, s-a ocupat de organizarea unor simpozioane internaționale, având ca temă viața și opera lui B. Fundoianu (atașamentul față de scriitorul născut la Iași și care a sfârșit la Auschwitz prilejuindu-i un voiaj, nesperat, la Paris), precum și relațiile literare și culturale germano-române. Împreună cu Leon Volovici (cu care avea să hălăduiască pe ambele maluri ale Senei), a îngrijit ediția B. Fundoianu, *Judaism și elenism* (1999). O „ciudățenie” a acestui cercetător dotat este că nu se grăbește deloc să-și publice manuscrisele, de mari sau mici dimensiuni. În sertare, în afară de teza de doctorat, așteaptă un soroc nedefinit un articol despre Artur Gorovei, o „încercare psihanalitică” asupra lui Louis-Ferdinand Céline și altele, fără îndoială.

Publicistica lui Remus Zăstroiu, la fel ca și prestația de lexicograf, relevă o privire ageră, care nu lasă pe cât posibil să-i scape nimic, scotocind fie și prin zone de umbră în căutarea unor lucruri noi. Îi rețin atenția autori despre care nu prea se vorbește, așa cum unor scriitori consacrați el caută să le dezvăluie anumite trăsături sau manifestări puțin sau câtuși de puțin cunoscute (V. A. Urechia, ca gazetar politic, preocupările literare ale lui A. D. Xenopol, anii de început ai lui B.

Fundoianu, N. I. Popa, în ipostaza de publicist). E un gest, comprehensiv și întotdeauna motivat, de restituire, în cadrul unei strategii de (re)evaluare care se sprijină pe elemente îndeobște neluate în seamă.

Spiritul realist, circumspect al cercetătorului, ferit de subiectivism și de orice fel de exces, se afirmă, cu o argumentație stringentă și cu o bine încheagată armătură documentară, în încercările de corectă plasare în context sau într-un nou și relevant sistem de relații. Medalioane (**Const. D. Anghel, Alexandru Ciorănescu** ș.a.), studiile de istorie literară, microsinteze în fond (**Elemente de critică literară în publicațiile socialiste dintre 1900-1916, Aspecte ale criticii literare românești dintre 1880-1900**), se înscriu în acest demers, convingător grație scrupulului exactității și îndeosebi prin întovărășirea de rigoare și claritate, bun-simț și fină pertinentă. Se percepe, în textele lui Remus Zăstroiu, o atentă, supravegheată ritmare a gândurilor, dar, pe de altă parte, și o oarecare reținere, explicabilă poate prin persistența unor inhibiții. Când scapă de aceste frâne, discursul își (re)capătă aplombul și eficacitatea.

Un tur de forță, incontestabil, a realizat colegul nostru alcătuiind aproape toate articolele despre reviste în **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**. Sunt, în monumentalul op, sute de micromonografii care îi poartă semnătura („Adevărul”, „Albina românească”, „Arhiva”, „Asmodeu”, „Buciumul”, „Epoca”, „Familia”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Gazeta de Transilvania”, „Moftul român”, „Românul”, „Timpul”, „Tribuna”, „Universul” ș.a.). Se adaugă, răzleț, câteva profiluri de autori (**Alexandru Antemireanu, Ion C. Bacalbașa, Eugeniu Carada, Alexandru D. Xenopol** ș.a.). Sunt cuprinse, în aceste recuperări, o mulțime de mărturii inedite privind împrejurările apariției, fluctuațiile, fuziunile și metamorfozele unor periodice, cum și informații despre redactorii și colaboratorii, puzderie, care au populat scena mediatică a vremii. Personalități cu identitate definită ori figurine de plan secund, campioni ai scrisului zilnic și poligrafi excentrici formează o lume complexă, pitorească și fără astâmpăr, cercetată cu un ochi străin de ispita înfloriturilor ce denaturează, dar și de tentația spectacolului îndoielnic al deriziunii.

Contribuția lui Zăstroiu, într-o arie care din start se anunța ingrată, e prețioasă și prin numeroasele descoperiri: pseudonime sau simple inițiale („măști” ale unor autori fel de fel), debuturi (unele, necunoscute; o sursă de revelații este, mereu, **Poșta redacției**), unde sunt de găsit, la primele lor încercări, personaje menite să-și facă un nume (N. Batzaria, N.D. Cocea,

St.O. Iosif, I. Popovici-Bănăţeanul, Nuşi Tulliu, Gh. Țiţeica, viitorul matematician ş.a.); atribuirii, în cazul unor materiale nesemnate. Curiozităţi, filiaţii destul de îndrăzneţe (Petru Albulescu-Albastru, „un precursor al lui Urmuz”), ipoteze convingătoare (ex.: motivul ranchiunei lui Caion împotriva lui Caragiale), câte un „flash” surprinzător (Take Ionescu, scriitor) colorează sutele de comentarii cărora supunerea canonică la obiect nu le diminuează elasticitatea. O măsură justă păstrează şi succintele analize propriu-zis literare, autorul îndărătnicindu-se să nu piardă din vedere, chiar şi la condeierii mai mărunţi, „semnele talentului”. Profesionalismul său îmbină sobrietatea şi neliniştea explorării.

Pentru Remus Zăstroiu, ziaristica este o pasiune, dar, mai mult decât atât, înseamnă „o lume, o istorie, o mitologie”. Păstrând în orizontul imediat asemenea seducţiei, el îşi concepe amplul studiu, *Literatura română în presa periodică dintre anii 1850 şi 1880*, într-o manieră ce privilegiază spiritul de sistem. Tobă de informaţii, domnul ştie-tot îşi investeşte acrobazia în detectarea unor „mecanisme” (mecanismul debutului, de exemplu), a unor „elemente de structurare” a unor „modele” (ca în capitolul, substanţial, în care sunt portretizaţi prin contrast M. Kogălniceanu şi I. Ghica). Acelaşi tip de abordare e de regăsit în paginile care tratează despre înfîrriparea criticii literare ca specie publicistică sau în cele ce au în vedere lirica, proza, gândirea teoretică, aşa cum se ilustrează ele în duiumul de cotidiene.

Respirând în voie, în mediul, pentru dânsul înviorător, al jurnalisticii, exegetul nutreşte ambiţia configurării unui „tablou” complet, a unei panorame care să îngăduie o scrutare din toate unghiurile. Istoria mentalităţilor, teoria informaţiei, perspectiva sociologică îl ajută să cearnă şi să discearnă factorii de influenţă (istorici, sociali, culturali), motivaţiile diverse, strategiile ingenioase sau de rutină care, toate laolaltă, compun incitantul fenomen.

Competenţa monografului se distinge în modul, de o flexibilă organicitate, în care îşi construieşte sinteza. Ca să poată vorbi despre „atmosfera particulară”, cu „un farmec numai al ei”, a presei noastre periodice şi pentru a-i contura „fizionomia proprie”, el trece în revistă tot soiul de tentative şi de experienţe, unele reuşite, altele nu, dezbate rolul gazetăriei în modelarea spiritului public şi în constituirea literaturii naţionale, insistă asupra ivirii profesiunii de ziarist, după o perioadă de „simbioză” cu scriitorul. Vine vorba, desigur, şi despre cafenele şi societăţi de lectură, tiraje şi „prenumeranţi”, rivalităţi soldate cu polemici

încinse, crize inerente, care nu fac decât să dea un impuls procesului inevitabil de modernizare. Studiul monografic al lui Remus Zăstroiu dispune de clare, convingătoare argumente pentru a-l impune pe autorul ieșean, în momentul, poate că apropiat, al tipăririi, ca pe un specialist de marcă în domeniu.

Florin FAIFER

ASOCIAȚIA CULTURALĂ „A. PHILIPPIDE”

- ◆ În cadrul ciclului de prelegeri *Filologia ieșeană – tradiție și perspective europene*, organizat de Asociația Culturală „A. Philippide” în colaborare cu Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, pe data de 24 februarie 2006 a fost prezentată comunicarea *Filologi clasici ieșeni cu renume european*, susținută de prof. univ. dr. Traian Diaconescu de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- ◆ Pe data de 29 martie 2006 a avut loc simpozionul *Centenarul revistei „Viața românească”* organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” în colaborare cu Asociația Culturală „A. Philippide”. Au prezentat comunicări Șerban Axinte, Dan Mănuță, Remus Zăstroiu.

VARIA

- ◆ Stelian Dumistrăcel: colaborator și consultant științific la emisiunea „Mărturii”, având ca temă populația catolică din Moldova („ceangăii”), realizată de A. Vukovici, la TVR 2; partea I, 24.01.2006, ora 18,30 – 19; partea a II-a, 31.01.2006, ora 18,30 – 19; partea a III-a, 7.02.2006, ora 18,30 – 19; participant la emisiunea „Cuvinte călătoare” (moderator Carla Tompea), la TVR Iași, 3 februarie 2006, ora 17 – 18,30; membru în comisia de „laudatio” pentru acordarea, acad. Marius Sala, a titlului de „doctor honoris causa” al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava (6 martie 2006).
- ◆ Gabriela Haja a susținut în data de 24 februarie concursul pentru ocuparea postului de CS I. Urmează procedurile de validare a concursului.
- ◆ S-a continuat transmiterea de informații (cca 5000 de fișe) din **Arhiva NALR Moldova și Bucovina** pentru redactarea *Atlasului Lingvistic Român pe Regiuni (Sinteză)*, în lucru la Institutul de Lingvistică „I. Iordan – Al. Rosetti” (operație realizată de Florin-Teodor Olariu de la Departamentul de dialectologie).

Redacția: Mircea Ciubotaru, Gabriela Haja, Ofelia Ichim
INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA
TH. CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700479 • TELEFON: 004.0232/267597
E-MAIL: philippide_secretariat@yahoo.com
WEB: <http://www.iit.tuiasi.ro/philippide>
ISSN 1582-5019